

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (tredje avdelningen)

den 1 augusti 2022*

”Begäran om förhandsavgörande – Civilrättsligt samarbete – Domstols behörighet och erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar – Förordning (EG) nr 2201/2003 – Artiklarna 3, 6, 7, 8 och 14 – Begreppet hemvist – Behörighet, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet – Förordning (EG) nr 4/2009 – Artiklarna 3 och 7 – Medborgare från två olika medlemsstater som är bosatta i ett tredjeland såsom kontraktsanställda vid Europeiska unionens delegation i detta tredjeland – Fastställande av behörighet – *Forum necessitatis*”

I mål C-501/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Audiencia Provincial de Barcelona (Provinsdomstolen i Barcelona, Spanien) genom beslut av den 15 september 2020, som inkom till domstolen den 6 oktober 2020, i målet

MPA

mot

LCDNMT,

meddelar

DOMSTOLEN (tredje avdelningen)

sammansatt av ordföranden på andra avdelningen A. Prechal, tillika tillförordnad ordförande på tredje avdelningen, samt domarna J. Passer, F. Biltgen, L.S. Rossi (referent) och N. Wahl,

generaladvokat: M. Szpunar,

justitiesekreterare: handläggaren L. Carrasco Marco,

efter det skriftliga förfarandet och förhandlingen den 16 september 2021,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- MPA, genom A. López Jiménez, abogada,
- LCDNMT, genom C. Martínez Jorba och P. Tamborero Font, abogadas,

* Rättegångsspråk: spanska.

- Spaniens regering, genom L. Aguilera Ruiz, i egenskap av ombud,
- Tjeckiens regering, genom I. Gavrilova, M. Smolek och J. Vlácil, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska unionens råd, genom M. Balta, H. Marcos Fraile och C. Zadra, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom I. Galindo Martín, M. Kellerbauer, N. Ruiz García, M. Wilderspin och W. Wils, samtliga i egenskap av ombud,

och efter att den 24 februari 2022 ha hört generaladvokatens förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av artiklarna 3, 7, 8 och 14 i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 (EUT L 338, 2003, s. 1), artiklarna 3 och 7 i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet (EUT L 7, 2009, s. 1) och artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan).
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan MPA och LCDNMT, som båda två är kontraktsanställda vid Europeiska unionen och arbetar vid Europeiska unionens delegation i Togo, angående en ansökan om äktenskapsskillnad åtföljd av ansökningar om fastställande av regler och villkor för utövande av vårdnaden och föräldraansvaret för parets minderåriga barn, om underhållsbidrag för barnen samt om rätten att nyttja familjebostaden i Lomé (Togo).

Tillämpliga bestämmelser

Internationell rätt

- 3 Artikel 31.1 i Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser, som ingicks i Wien den 18 april 1961 och trädde i kraft den 24 april 1964 (Förenta nationernas fördragssamling, volym 500, s. 95) (nedan kallad Wienkonventionen), har följande lydelse:

”1. Diplomatsk företrädare skall åtnjuta immunitet i den mottagande staten i vad avser utövandet av dess domsrätt i straffrättsligt hänseende. Han skall åtnjuta sådan immunitet även i vad avser utövandet av dess domsrätt i tvistemål och administrativa mål, utom då saken rör

- a) talan angående privat fast egendom, belägen på den mottagande statens område, om den icke innehas av honom på den sändande statens vägnar för beskickningsändamål,

- b) talan angående kvarlåtenskap med avseende på vilken den diplomatiska företrädaren uppträder som testamentsexekutor, boutredningsman, arvinge, eller legatarie i egenskap av privatperson och ej på den sändande statens vägnar, och
- c) talan angående yrkes- eller affärsverksamhet, utövad av den diplomatiska företrädaren i den mottagande staten vid sidan av hans tjänst.”

Unionsrätt

Protokollet om immunitet och privilegier

- 4 I artikel 11 i protokoll (nr 7) om Europeiska unionens immunitet och privilegier (nedan kallat protokollet om immunitet och privilegier), som ingår i kapitel V med rubriken ”Tjänstemän och anställda i Europeiska unionen”, föreskrivs följande:

”Inom varje medlemsstats territorium och oberoende av statstillhörighet ska tjänstemän och övriga anställda i unionen

- a) åtnjuta immunitet mot rättsliga förfaranden vad avser handlingar som de har begått i sin tjänsteutövning, inbegripet muntliga och skriftliga uttalanden, om inte annat följer av bestämmelserna i de fördrag som dels behandlar reglerna för tjänstemännens och de anställdas ansvar gentemot unionen, och dels Europeiska unionens domstols behörighet att döma i tvister mellan unionen och dess tjänstemän och övriga anställda; ...

...”

- 5 Artikel 17 första stycket i nämnda protokoll, som ingår i kapitel VII med rubriken ”Allmänna bestämmelser”, har följande lydelse:

”Privilegier, immunitet och lättnader ska endast beviljas unionens tjänstemän och övriga anställda om det ligger i unionens intresse.”

Tjänsteföreskrifterna och anställningsvillkoren

- 6 Enligt artikel 1b i tjänsteföreskrifterna för tjänstemän i Europeiska unionen (nedan kallade tjänsteföreskrifterna) ska Europeiska utrikestjänsten, om inte annat anges i tjänsteföreskrifterna, vid tillämpningen av tjänsteföreskrifterna likställas med unionsinstitutionerna.

- 7 I artikel 23 i tjänsteföreskrifterna föreskrivs följande:

”De privilegier och den immunitet som tjänstemännen åtnjuter har beviljats enbart i unionens intresse. Om inte annat följer av protokollen om immunitet och privilegier skall tjänstemännen inte vara undantagna från att uppfylla sina privaträttsliga skyldigheter eller från att följa gällande lagar och ordningsföreskrifter.

...”

- 8 I artikel 3a.1 i anställningsvillkoren för övriga anställda i Europeiska unionen (nedan kallade anställningsvillkoren) föreskrivs följande:

”I dessa anställningsvillkor avses med ’kontraktsanställd’ en anställd som inte anställts för någon av de tjänster som finns upptagna i den tjänsteförteckning som är bifogad den berörda institutionens budgetavsnitt och som är anställd för att på deltid eller heltid

...

d) arbeta vid unionsinstitutionernas representationer eller delegationer,

...”

- 9 Artikel 85.1 i anställningsvillkoren har följande lydelse:

”Anställningskontrakt för sådana kontraktsanställda som avses i artikel 3a får ingås för en tidsbestämd anställningsperiod på minst tre månader och högst fem år. Kontrakt får förnyas högst en gång för en tidsbestämd period på högst fem år. Anställningsperioden enligt det ursprungliga kontraktet och den första förnyelsen måste sammanlagt vara minst sex månader för tjänstegrupp I och minst nio månader för övriga tjänstegrupper. Om kontraktet därefter förnyas skall det gälla tills vidare.”

Förordning nr 2201/2003

- 10 I skälen 5, 11, 12, 14 och 33 i förordning nr 2201/2003 anges följande:

”(5) För att säkerställa att alla barn behandlas lika omfattar denna förordning alla avgöranden om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål.

...

(11) Frågor om underhållsskyldighet undantas från denna förordnings tillämpningsområde, eftersom de redan regleras av [rådets förordning (EG) nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område (EGT L 12, 2001, s. 1)]. Domstolar som har behörighet enligt den här förordningen är i allmänhet behöriga att döma i frågor om underhållsskyldighet med tillämpning av [artikel 5 led 2 i förordning nr 44/2001].

(12) De behörighetsregler som fastställs i denna förordning i fråga om föräldraansvar är utformade med hänsyn till barnets bästa, särskilt kriteriet om närhet. Det innebär att behörigheten i första hand skall ligga hos domstolarna i den medlemsstat där barnet har hemvist, med undantag av vissa fall då barnets vistelseort ändras eller efter en överenskommelse mellan de personer som har föräldraansvar.

...

(14) Verkningarna av denna förordning bör inte påverka tillämpningen av folkrätten när det gäller diplomatisk immunitet. Om den domstol som är behörig enligt denna förordning inte kan utöva sin behörighet på grund av att det föreligger diplomatisk immunitet enligt folkrätten, bör behörigheten i den medlemsstat där den berörda personen inte åtnjuter någon immunitet avgöras enligt lagen i den staten.

...

(33) Denna förordning står i överensstämmelse med de grundläggande rättigheter och principer som erkänns i [stadgan]. Den syftar särskilt till att säkerställa respekt för barnets grundläggande rättigheter enligt artikel 24 i [stadgan].”

11 I artikel 1 i förordning 2201/2003, som har rubriken ”Tillämpningsområde”, föreskrivs följande:

”1. Denna förordning skall, oberoende av domstolstyp, tillämpas på civilrättsliga frågor om

- a) äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap,
- b) tillerkännande, utövande, delegering, upphörande eller begränsande av föräldraansvar.

...

3. Denna förordning skall inte tillämpas på

...

e) underhållsskyldighet,

...”

12 Kapitel II i förordning nr 2201/2003 har rubriken ”Domstols behörighet” och består av tre avsnitt. Avsnitt 1 i detta kapitel, med rubriken ”Äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap”, består av artiklarna 3–7.

13 Artikel 3 i nämnda förordning har rubriken ”Allmän behörighet”. I punkt 1 i den artikeln föreskrivs följande:

”Behörighet att ta upp frågor om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap skall tillkomma domstolarna i den medlemsstat

a) inom vars territorium

- makarna har hemvist, eller
- makarna senast hade hemvist om en av dem fortfarande är bosatt där, eller
- svaranden har hemvist, eller
- om ansökan är gemensam, någon av makarna har hemvist, eller

- sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst ett år omedelbart innan ansökan gjordes, eller
 - sökanden har hemvist om sökanden har varit bosatt där i minst sex månader omedelbart innan ansökan gjordes och sökanden antingen är medborgare i den berörda medlemsstaten eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, har 'domicil' där,
- b) i vilken båda makarna är medborgare eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, båda makarna har 'domicil'."
- 14 Artikel 6 i samma förordning, med rubriken "Exklusiv behörighet enligt artiklarna 3, 4 och 5", har följande lydelse:
- "Talan mot en make som
- a) har hemvist inom en medlemsstats territorium, eller
 - b) är medborgare i en medlemsstat, eller, när det gäller Förenade kungariket och Irland, har 'domicil' inom en av de senare medlemsstaternas territorium,
- får väckas vid en annan medlemsstats domstolar endast i enlighet med artiklarna 3, 4 och 5."
- 15 I artikel 7 i förordning nr 2201/2003, med rubriken "Behörighet i övriga fall", föreskrivs följande i punkt 1:
- "Om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 3, 4 och 5 skall behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag."
- 16 Avsnitt 2 i kapitel II i förordningen, som rör behörighet i mål om föräldraansvar, består av artiklarna 8–15.
- 17 I artikel 8 i samma förordning, med rubriken "Allmän behörighet", föreskrivs följande i punkt 1:
- "Domstolarna i en medlemsstat skall vara behöriga i mål om föräldraansvar för ett barn som har hemvist i den medlemsstaten vid den tidpunkt då talan väcks."
- 18 I artikel 12 i förordning nr 2201/2003, med rubriken "Avtal om domstols behörighet", föreskrivs följande i punkterna 1, 3 och 4:
- "1. De domstolar i en medlemsstat som på grundval av artikel 3 utövar behörighet angående en ansökan om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller annullering av äktenskap skall vara behöriga att ta upp frågor som rör föräldraansvaret i samband med denna ansökan om
- a) åtminstone en av makarna har föräldraansvar för barnet,
- och
- b) dessa domstolars behörighet har godtagits uttryckligen eller på något annat entydigt sätt av makarna och personerna med föräldraansvar, vid den tidpunkt då talan väcks, och denna behörighet är till barnets bästa.

...

3. Domstolarna i en medlemsstat skall även vara behöriga i fråga om föräldraansvar när det gäller andra förfaranden än de som anges i punkt 1, om

a) barnet har en nära anknytning till den medlemsstaten, särskilt genom att någon av personerna med föräldraansvar har hemvist där eller att barnet är medborgare i den medlemsstaten,

och

b) deras behörighet har godtagits uttryckligen eller på något annat entydigt sätt av alla parter i förfarandet vid den tidpunkt då talan väcks och denna behörighet är till barnets bästa.

4. När barnet har hemvist i en tredje stat, som inte är avtalsslutande part i Haagkonventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn, skall den behörighet som grundas på denna artikel anses vara i barnets intresse, särskilt när ett förfarande visar sig vara omöjligt i den berörda tredje staten.”

19 I artikel 14 i förordningen, med rubriken ”Behörighet i övriga fall”, föreskrivs följande:

”Om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 8–13, skall behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag.”

Förordning nr 4/2009

20 Skälen 8, 15 och 16 i förordning nr 4/2009 har följande lydelse:

”(8) Vid Haagkonferensen för internationell privaträtt har gemenskapen och dess medlemsstater deltagit i förhandlingar som den 23 november 2007 ledde fram till antagandet av [Haagkonventionen] om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar ..., och Haagprotokollet om tillämplig lag avseende underhållsskyldighet [som godkändes på Europeiska gemenskapens vägnar genom rådets beslut 2009/941/EG av den 30 november 2009 (EUT L 331, 2009, s. 17)]. Dessa båda instrument bör därför beaktas när det gäller denna förordning.

...

(15) För att skydda de underhållsberättigades intressen och främja god rättsskipning inom Europeiska unionen bör behörighetsreglerna enligt förordning [nr 44/2001] anpassas. Att en svarande har hemvist i en tredjestat bör inte längre innebära att tillämpning av gemenskapens behörighetsregler utesluts och en hänvisning till behörighetsreglerna i nationell rätt bör inte längre finnas. I denna förordning bör det därför regleras i vilka fall en domstol i en medlemsstat kan ha subsidiär behörighet.

(16) För att i synnerhet råda bot på situationer där rättsvägran föreligger, bör man i denna förordning föreskriva ett *forum necessitatis*, som gör det möjligt för en domstol i en medlemsstat att i undantagsfall pröva en talan som har nära anknytning till en tredjestat. Ett sådant undantagsfall kan anses föreligga när ett förfarande visar sig vara omöjligt i den berörda tredjestaten, exempelvis på grund av inbördeskrig, eller när sökanden inte rimligen

kan förväntas inleda eller genomföra ett förfarande i den staten. Denna behörighet grundad på *forum necessitatis* ska dock endast kunna utövas om tvisten har tillräcklig anknytning till den medlemsstat där talan väcks, till exempel när en av parterna är medborgare där.”

21 I artikel 3 i förordning nr 4/2009, med rubriken ”Allmänna bestämmelser”, föreskrivs följande:

”I frågor som gäller underhållsskyldighet i medlemsstaterna ska behörigheten ligga hos

- a) domstolen i den ort där svaranden har hemvist, eller
- b) domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist, eller
- c) den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva en talan om någons rättsliga status, om frågan om underhåll har samband med den talan, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap, eller
- d) den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva en talan om föräldraansvar om frågan om underhåll har samband med denna talan, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap.”

22 I artikel 6 i förordningen, som har rubriken ”Subsidiär behörighet”, föreskrivs följande:

”Om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 3, 4 och 5, och ingen domstol i en stat som har tillträtt Luganokonventionen men som inte är en medlemsstat är behörig enligt bestämmelserna i den konventionen, ska domstolarna i den medlemsstat där båda parterna är medborgare vara behöriga.”

23 I artikel 7 i nämnda förordning, med rubriken ”*Forum necessitatis*”, föreskrivs följande:

”Om ingen medlemsstats domstol är behörig enligt artiklarna 3, 4, 5 och 6, kan domstolarna i en medlemsstat, i undantagsfall, uppta tvisten om ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras eller visar sig vara omöjligt i en tredjestat till vilken tvisten har nära anknytning.

Twisten ska ha tillräcklig anknytning till den medlemsstat i vilken talan väckts.”

Spansk rätt

24 I artikel 22 quater c och d i Ley Orgánica 6/1985 del Poder Judicial (lag 6/1985 om domstolsväsendet) av den 1 juli 1985 (BOE nr 157 av den 2 juli 1985, s. 20632), i dess lydelse enligt Ley Orgánica 7/2015 (lag 7/2015) av den 21 juli 2015 (BOE nr 174 av den 22 juli 2015, s. 61593), föreskrivs följande:

”I avsaknad av ovannämnda kriterier är spanska domstolar behöriga

...

- c) i mål som rör personliga förhållanden och förmögenhetsförhållanden mellan makar, annullering av äktenskap, hemskillnad och äktenskapsskillnad och ändringar rörande dessa, under förutsättning att ingen annan utländsk domstol är behörig, när båda makarna har hemvist i Spanien när talan väcks eller har haft sin senaste hemvist i Spanien och en av dem

[fortfarande] bor där, eller när svaranden har hemvist i Spanien eller, vid gemensam ansökan, när en av makarna är bosatt i Spanien, ..., eller när käranden är spansk medborgare och har haft hemvist i Spanien i minst sex månader innan talan väcktes, samt när båda makarna är spanska medborgare;

d) i mål som rör släktskap och förhållandet mellan föräldrar och barn, skydd av barn och föräldraansvar, när barnet har hemvist i Spanien när talan väcks eller när käranden är spansk medborgare eller har hemvist i Spanien, eller, under alla förhållanden, har haft det i sex månader innan talan väcktes.”

25 I artikel 22 octies i denna lag, i dess ändrade lydelse, föreskrivs följande:

”1. Spansk domstol är inte behörig i de fall där forumreglerna i spansk lag inte föreskriver någon sådan behörighet.

...

3. ... Spansk domstol får ... inte förklara sig obehörig när tvisten har anknytning till Spanien och domstolarna i de olika stater som har anknytning till tvisten har förklarat sig obehöriga. ...”

26 I artikel 40 i Código Civil (civillagen) föreskrivs att diplomater som på grund av sin tjänst är bosatta i utlandet, och som åtnjuter diplomatisk immunitet, ska anses ha hemvist på den ort där de senast hade hemvist i Spanien.

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

27 MPA, som är de ifrågavarande barnens mor, och LCDNMT, som är barnens far, ingick äktenskap vid Spaniens ambassad i Guinea-Bissau den 25 augusti 2010. Makarna har två barn, födda den 10 oktober 2007 och den 30 juli 2012 i Spanien. Modern är spansk medborgare och fadern är portugisisk medborgare. Deras barn har både spanskt och portugisiskt medborgarskap.

28 Makarna bodde i Guinea-Bissau från augusti 2010 till februari 2015 och flyttade därefter till Togo. Den faktiska separationen ägde rum i juli 2018. Sedan dess bor modern och barnen kvar i den gemensamma bostaden i Togo och fadern bor på ett hotell i samma stat.

29 Båda makarna arbetar för Europeiska kommissionen och tjänstgör vid unionens delegation i Togo. De tillhör anställningskategorin kontraktanställda.

30 Den 6 mars 2019 lämnade modern in en ansökan om äktenskapsskillnad till Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (Förstainstans- och förundersökningsdomstol nr 2 i Manresa, Spanien), tillsammans med en begäran om fastställande av regler och villkor för utövandet av vårdnaden och föräldraansvar för parets minderåriga barn, om underhållsbidrag för barnen och om tillerkännande av rätten att bo i familjens bostad i Togo.

31 Fadern gjorde gällande att Juzgado de Primera Instancia e Instrucción n° 2 de Manresa (Förstainstans- och förundersökningsdomstol nr 2 i Manresa, Spanien) saknade internationell behörighet.

- 32 Genom beslut av den 9 september 2019 fastställde nämnda domstol att den saknade internationell behörighet, eftersom parterna enligt den domstolen inte hade hemvist i Spanien.
- 33 Modern överklagade beslutet till den hänskjutande domstolen. Hon har hävdad att båda makarna har diplomatstatus i egenskap av ackrediterade unionsanställda i den stat där anställningsorten är belägen och att denna ställning beviljas av värdstaten och utsträcks till att omfatta underåriga barn. Modern har i detta avseende gjort gällande att hon skyddas av den immunitet som föreskrivs i artikel 31 i Wienkonventionen och att hennes yrkanden inte omfattas av de undantag som avses i nämnda artikel. Modern har hävdad att enligt förordningarna nr 2201/2003 och nr 4/2009 ska behörigheten att pröva frågor om äktenskapsskillnad, föräldraansvar och underhåll fastställas på grundval av den berörda personens hemvist. Enligt artikel 40 i civillagen har hon inte sin hemvist på den ort där hon arbetar som kontraktsanställd i unionen, utan där hon var bosatt innan hon fick nämnda ställning, det vill säga Spanien.
- 34 Modern har även åberopat det *forum necessitatis* som erkänns i förordning nr 4/2009 och har redogjort för den situation som domstolarna i Togo befinner sig i. Sökanden har i detta syfte ingett rapporter som upprättats av Förenta nationernas råd för mänskliga rättigheter. I en av rapporterna konstateras att det saknas lämplig och kontinuerlig utbildning av domare och att det fortfarande råder ett klimat som inte bestraffar kränkningar av de mänskliga rättigheterna. I en annan av dessa rapporter framgår Förenta nationernas farhågor om rättsväsendets oberoende, tillgången till rättslig prövning och straffrihet för kränkningar av de mänskliga rättigheterna.
- 35 Fadern har för sin del hävdad att ingen av de båda makarna utövar diplomatiska uppgifter för sin respektive medlemsstat, det vill säga Spanien och Portugal, utan att de arbetar som kontraktsanställda vid unionens delegation i Togo. Han har i detta avseende påpekat att det "laissez-passer" som de förfogar över inte är ett diplomatpass, utan en passersedel eller en säker resehandling som endast gäller inom tredjeländers territorium. Dessutom är inte Wienkonventionen tillämplig utan protokollet om immunitet och privilegier. Det sistnämnda är emellertid endast tillämplig på handlingar som utförs av tjänstemän och anställda vid unionens institutioner i deras officiella egenskap av tjänstemän och övriga anställda, vilket innebär att protokollet i förevarande fall inte utgör hinder för att domstolarna i Togo har behörighet och att det inte är nödvändigt att tillämpa *forum necessitatis*.
- 36 Enligt den hänskjutande domstolen finns det ingen rättspraxis avseende begreppet makarnas "hemvist" för att fastställa behörigheten i fråga om äktenskapsskillnad eller om begreppet "hemvist" för underåriga barn i det fall som är aktuellt i det nationella målet. Detta innebär att det ska fastställas vilken inverkan den diplomatiska statusen eller motsvarande status har när det gäller personer som utför arbetsuppgifter som övriga anställda eller tjänstemän som arbetar för unionen och som är placerade i tredjeländer för att utföra dessa uppgifter. Vid bedömningen av makarnas hemvist i samband med en ansökan om äktenskapsskillnad har den hänskjutande domstolen påpekat att kontraktsanställda i den stat där de arbetar har ställning som diplomatiska företrädare för unionen, men att de i medlemsstaterna endast betraktas som unionsanställda. Den hänskjutande domstolen har dessutom angett att det är nödvändigt att fastställa varaktigheten, den stadigvarande karaktären och stabiliteten i makarnas vistelse i Togo, och den kan inte bortse från att deras fysiska närvaro i detta tredjeland har sitt ursprung i tjänsteutövningen för unionens räkning.

37 Mot denna bakgrund beslutade Audiencia Provincial de Barcelona (Provinsdomstolen i Barcelona, Spanien) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:

- ”1) Hur ska begreppet hemvist i artikel 3 i förordning nr 2201/2003 och i artikel 3 i förordning nr 4/2009 tolkas med avseende på personer som är medborgare i en medlemsstat och som uppehåller sig i ett tredjeland för att utföra uppgifter som de anförtrotts i egenskap av kontraktsanställda vid unionen och som i det tredjelandet anses vara diplomatiska företrädare för unionen när deras vistelse i den staten är knuten till utövandet av de uppgifter som de utför för unionen?
- 2) Om fastställandet av makarnas hemvist i den mening som avses i artikel 3 i förordning nr 2201/2003 och i artikel 3 i förordning nr 4/2009 är beroende av deras ställning som kontraktsanställda vid unionen i ett tredjeland, hur påverkar deras hemvist fastställandet av de underåriga barnens hemvist enligt artikel 8 i förordning nr 2201/2003?
- 3) För det fallet att barnen inte anses ha hemvist i det tredjelandet, kan då moderns anknytning genom medborgarskap, hennes hemvist i Spanien innan äktenskapet ingicks, de underåriga barnens spanska medborgarskap och den omständigheten att de är födda i Spanien, beaktas vid fastställandet av deras hemvist enligt artikel 8 i förordning nr 2201/2003?
- 4) För det fall att det fastställs att föräldrarna och barnen inte har hemvist i en medlemsstat, med beaktande av att det enligt förordning nr 2201/2003 inte finns någon annan medlemsstat som är behörig att pröva talan, förhindrar då den omständigheten att svaranden är medborgare i en medlemsstat att bestämmelserna om behörighet i övriga fall i artiklarna 7 och 14 i förordning nr 2201/2003 tillämpas?
- 5) För det fall att det fastställs att föräldrarna och barnen inte har hemvist i en medlemsstat, vid fastställandet av underhållsbidraget för barnen, hur ska då det *forum necessitatis* som avses i artikel 7 i förordning nr 4/2009 tolkas, och, i synnerhet, vilka villkor ska vara uppfyllda för att slutsatsen ska kunna dras att ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras eller visar sig vara omöjligt i ett tredjeland till vilken tvisten har nära anknytning (i förevarande fall Togo)? Måste parten styrka att han eller hon har inlett eller försökt inleda förfarandet i den staten med negativt resultat och utgör någon av parternas medborgarskap en tillräcklig anknytning till medlemsstaten [i vilken talan väckts]?
- 6) Om i ett fall som det här aktuella, i vilket makarna har stark anknytning till medlemsstater (medborgarskap, tidigare hemvist), ingen medlemsstat är behörig genom tillämpning av reglerna i förordningarna, strider det då mot artikel 47 i [stadgan]?”

Förfarandet vid domstolen

- 38 Den hänskjutande domstolen ansökte om att förevarande mål skulle handläggas enligt förfarandet för brådskande mål om förhandsavgörande som föreskrivs i artikel 107 i domstolens rättegångsregler.
- 39 Den 19 oktober 2020 beslutade domstolen, på förslag av referenten och efter att ha hört generaladvokaten, att det saknades anledning att bifalla denna ansökan, eftersom villkoren i artikel 107.2 i rättegångsreglerna inte var uppfyllda.

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 40 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003 och artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 ska tolkas så, att de berörda makarnas ställning – såsom kontraktsanställda vid unionen med tjänstgöring vid en av unionens delegationer i ett tredjeland och som påstås åtnjuta diplomatstatus i detta tredjeland – kan vara en avgörande faktor vid fastställandet av hemvist, i den mening som avses i dessa bestämmelser.
- 41 Vad för det första gäller tolkningen av artikel 3 i förordning nr 2201/2003, erinrar domstolen om att denna bestämmelse fastställer de allmänna kriterierna för behörighet i mål om äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap. Dessa objektiva, icke-kumulativa och exklusiva kriterier tillgodoser behovet av en lagstiftning som är anpassad efter de särskilda behov som konflikter i fråga om upplösning av äktenskap medför (dom av den 25 november 2021, IB (En makes hemvist – Äktenskapsskillnad), C-289/20, EU:C:2021:955, punkt 32 och där angiven rättspraxis).
- 42 Begreppet ”hemvist” förekommer i de sex behörighetsgrunder som föreskrivs i artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003. Denna bestämmelse tillerkänner således, utan inbördes hierarki, behörighet att avgöra frågor om upplösning av äktenskap till domstolarna i den medlemsstat inom vars territorium makarna eller någon av dem har sin nuvarande eller tidigare hemvist, beroende på vad som är fallet.
- 43 Förordning nr 2201/2003 innehåller ingen definition av begreppet ”hemvist”, i synnerhet inte en makes hemvist i den mening som avses i artikel 3.1 a i förordningen. Eftersom förordning nr 2201/2003 inte innehåller någon sådan definition eller någon uttrycklig hänvisning till medlemsstaternas rättsordningar för att fastställa begreppets innebörd och omfattning, ska det göras en självständig och enhetlig tolkning av detta begrepp, med beaktande av det sammanhang i vilket begreppet förekommer och förordningens syften (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 november 2021, IB (En makes hemvist – Äktenskapsskillnad), C-289/20, EU:C:2021:955, punkterna 38 och 39).
- 44 Domstolen har redan slagit fast att begreppet ”hemvist”, vid tolkningen av artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003, i princip kännetecknas av två omständigheter, nämligen dels den berördes vilja att etablera ett varaktigt centrum för sina intressen på en viss plats, dels en närvaro som är tillräckligt stadigvarande i den berörda medlemsstaten (dom av den 25 november 2021, IB (En makes hemvist – Äktenskapsskillnad), C-289/20, EU:C:2021:955, punkt 57). En make kan nämligen vid en viss tidpunkt endast ha en enda hemvist i den mening som avses i denna bestämmelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 november 2021, IB (En makes hemvist – Äktenskapsskillnad), C-289/20, EU:C:2021:955, punkt 51).
- 45 Vad för det andra gäller tolkningen av artikel 3 i förordning nr 4/2009 framgår det av ordalydelsen i denna artikel, som har rubriken ”Allmänna bestämmelser”, att den innehåller allmänna kriterier för fördelning av behörighet för medlemsstaternas domstolar i mål om underhållsskyldighet. Dessa kriterier är alternativa, vilket framgår av användningen av den samordnande konjunktionen ”eller”, efter redogörelsen för var och ett av dem (dom av den 5 september 2019, R (Domstols behörighet i fråga om föräldraansvar och underhållsskyldighet), C-468/18, EU:C:2019:666, punkt 29 och där angiven rättspraxis).

- 46 Enligt artikel 3 i förordning nr 4/2009 ges således den underhållsberättigade, när han eller hon agerar i egenskap av käreand, möjlighet att välja att väcka talan om underhållsbidrag på olika behörighetsgrunder, bland annat antingen vid domstolen i den ort där svaranden har hemvist, i enlighet med led a i artikel 3, eller vid domstolen i den ort där den underhållsberättigade har hemvist, i enlighet med led b i nämnda artikel (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 september 2020, Landkreis Harburg (Ett offentligt organs övertagande av den underhållsberättigades rättigheter), C-540/19, EU:C:2020:732, punkt 30 och där angiven rättspraxis).
- 47 Eftersom förordning nr 4/2009 inte innehåller någon definition av begreppet ”hemvist”, i den mening som avses i förordningens artikel 3 a och b, är det nödvändigt att göra en självständig och enhetlig tolkning av begreppet, i enlighet med de principer som angetts ovan i punkt 43.
- 48 Domstolen erinrar om att behörighetsreglerna i förordning nr 4/2009 inte enbart syftar till att säkerställa närheten mellan den underhållsberättigade, som i allmänhet anses vara den svagare parten, och den behöriga domstolen, utan även till att säkerställa en god rättskipning, inte bara med avseende på en optimering av domstolsväsendet, utan även med hänsyn till parternas intresse, oavsett om det gäller käreanden eller svaranden, av enkel tillgång till domstolsprövning och förutsägbara behörighetsregler (se, för ett liknande resonemang, dom av den 4 juni 2020, FX (Invändning mot verkställighet av en underhållsfordran), EU:C:2020:425, C-41/19, EU:C:2020:425, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 49 Vidare, såsom framgår av bland annat skäl 8 i förordning nr 4/2009 och såsom domstolen redan har påpekat, har denna förordning ett nära samband med bestämmelserna i Haagprotokollet avseende tillämplig lag för underhållsskyldighet (dom av den 5 september 2019, R (Domstols behörighet i fråga om föräldraansvar och underhållsskyldighet), C-468/18, EU:C:2019:666, punkt 46 och där angiven rättspraxis). Enligt artikel 3 i detta protokoll är det i princip lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist som reglerar frågor om underhållsskyldighet, eftersom sådan hemvist innebär en tillräcklig grad av stabilitet, vilket utesluter en temporär eller tillfällig vistelse (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 maj 2022, W.J. (Förändring av den underhållsberättigades hemvist), C-644/20, EU:C:2022:371, punkt 63).
- 50 Denna bestämmelse återspeglar det system med anknytningsregler som ligger till grund för detta protokoll. Syftet med detta system är att det ska vara möjligt att förutse vilken lag som ska tillämpas, genom att det säkerställs att den lag som pekas ut har en tillräckligt stark koppling till den berörda familjesituationen. I detta hänseende framstår lagen i den stat där den underhållsberättigade har sin hemvist i princip som den lag som har den starkaste kopplingen till den underhållsberättigades situation och framstår således som bäst ägnad att reglera de konkreta problem som den underhållsberättigade kan ställas inför (dom av den 12 maj 2022, W.J. (Förändring av den underhållsberättigades hemvist), C-644/20, EU:C:2022:371, punkt 64).
- 51 Denna anknytning har den främsta fördelen att den gör det möjligt att avgöra förekomsten och omfattningen av underhållsskyldighet med hänsyn tagen till de juridiska och faktiska villkoren i den sociala miljön i det land där den underhållsberättigade bor och bedriver merparten av sin verksamhet. Eftersom den underhållsberättigade ska använda sitt underhåll för sina levnadskostnader, bör man nämligen bedöma det konkreta problemet i förhållande till ett konkret samhälle, det vill säga det som den person som ansöker om underhåll bor och kommer att bo i (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 maj 2022, W.J. (Förändring av den underhållsberättigades hemvist), C-644/20, EU:C:2022:371, punkt 65).

- 52 Det är därför med hänsyn till detta ändamål motiverat att anse att den underhållsberättigades hemvist är den plats där den underhållsberättigade faktiskt har centrum för sina levnadsintressen, med beaktande av dennes familjemässiga och sociala miljö, särskilt om det rör sig om ett minderårigt barn (se, för ett liknande resonemang, dom av den 12 maj 2022, W.J. (Förändring av den underhållsberättigades hemvist), C-644/20, EU:C:2022:371, punkt 66).
- 53 Mot bakgrund av dessa överväganden och med hänsyn till att artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 och artikel 3 i Haagprotokollet grundar sig på en gemensam anknytningsfaktor, nämligen den berörda personens hemvist, och att de har ett nära samband, är det motiverat att definitionen av den anknytningsfaktorn bör vägledas av samma principer och kännetecknas av samma omständigheter i båda instrumenten. Även om den konkreta bedömningen av den underhållssökandes, den underhållsberättigades eller, i förekommande fall, den underhållsskyldiges hemvist beror på omständigheterna i varje enskilt fall, vilka bland annat kan variera beroende på den berörda personens ålder och miljö, är det således konsekvent att begreppet ”hemvist”, i den mening som avses i artikel 3 a och 3 b i förordning nr 4/2009, kännetecknas dels av att personen i fråga har för avsikt att etablera centrum för sina normala levnadsintressen på en viss plats, dels av en tillräckligt stadigvarande närvaro på den berörda medlemsstatens territorium.
- 54 I förevarande fall framgår det av begäran om förhandsavgörande att makarna i det nationella målet gifte sig på Spaniens ambassad i Guinea-Bissau i augusti 2010 och att de var bosatta i denna stat från augusti 2010 till februari 2015, då de flyttade till Togo, där de fortfarande är bosatta tillsammans med sina två barn, trots att de båda makarna är separerade sedan juli 2018.
- 55 Däremot framgår det inte på något sätt av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har lämnat att fadern till de berörda barnen, som är portugisisk medborgare, skulle ha varit stadigvarande bosatt i den medlemsstat där denna domstol är belägen, det vill säga Spanien, vare sig ensam eller tillsammans med modern till deras gemensamma barn. Modern, som är spansk medborgare och har ansökt om upplösning av äktenskapet vid domstolarna i den medlemsstaten, har gjort gällande att hon har behållit sin hemvist i nämnda medlemsstat, trots att hon arbetar som kontraktsanställd vid unionen i tredjeländer åtminstone sedan augusti 2010, och närmare bestämt i Togo sedan februari 2015, och att hon sedan dess bor i detta tredjeland med sina barn.
- 56 Mot bakgrund av dessa omständigheter och de två faktorer som kännetecknar begreppet ”hemvist” i den mening som avses i artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003 (se punkt 44 ovan), framgår det att makarna i det nationella målet, med förbehåll för en mer ingående prövning av den hänskjutande domstolen på grundval av samtliga faktiska omständigheter i det aktuella fallet (se, för ett liknande resonemang, dom av den 25 november 2021, IB (En makes hemvist – äktenskapsskillnad), C-289/20, EU:C:2021:955, punkt 52), inte är stadigvarande bosatta i den medlemsstat där ansökan om upplösning av äktenskapet har anhängiggjorts.
- 57 Med undantag, i förekommande fall, för ledighetsperioder eller barnafödande, som i regel motsvarar tillfälliga och tillfälliga avbrott i deras normala livsföring (se, analogt, dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 51), har de aktuella makarna varit permanent fysiskt frånvarande från Spaniens territorium åtminstone sedan augusti 2010. Det är utrett att den aktuella maken efter makarnas separation inte har flyttat till den medlemsstat där ansökan om upplösning av äktenskapet anhängiggjorts. I synnerhet finns det ingenting i handlingarna i målet som tyder på att maken skulle ha varit bosatt i nämnda medlemsstat, i vilken hon är medborgare, under sex månader omedelbart före ansökan om upplösning av äktenskapet, såsom föreskrivs i artikel 3.1 a sjätte strecksatsen i förordning nr 2201/2003.

- 58 Under dessa omständigheter framgår det inte att det krav på tillräckligt stadigvarande närvaro i den medlemsstat där den hänskjutande domstolen är belägen (ovan punkt 44) kan uppfyllas i förevarande fall. De aktuella makarnas vistelse i Togo har visserligen en direkt koppling till deras tjänsteutövning, i den meningen att de, i egenskap av kontraktsanställda vid unionen utan tidsbestämda avtal med tjänstgöring vid unionens delegation i detta tredjeland, i enlighet med bestämmelserna i artikel 85.1 i anställningsvillkoren, som är tillämpliga på de kontraktsanställda som avses i artikel 3a i anställningsvillkoren, vilka inte är föremål för rotation vid utrikestjänstens säte i Bryssel. –EU-domstolen vill dock påpeka att denna situation inte i sig är av sådan art att den kan anses vara så stabil (se, analogt, dom av den 28 juni 2018, HR,C-512/17, EU:C:2018:513, punkterna 12 och 47) eller för att anse att de berörda personernas fysiska frånvaro från territoriet i den medlemsstat där ansökan om upplösning av äktenskapet har anhängiggjorts i förevarande fall är rent temporär eller tillfällig.
- 59 Vidare finns det ingenting i handlingarna i målet som tyder på att de aktuella makarna, eller åtminstone maken, trots flera års fysisk frånvaro från Spaniens territorium, har beslutat att permanent eller varaktigt etablera sina huvudsakliga intressen i denna medlemsstat. Även om en av makarna har uttryckt sin avsikt att i framtiden bosätta sig i Spanien, framgår det av begäran om förhandsavgörande, såsom har angetts i punkt 57 i förevarande dom, att ingen av makarna i det nationella målet lämnade Togo, trots att de varit separerade sedan juli 2018. Dessutom är det, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 50 i sitt förslag till avgörande, tveksamt om makarna verkligen hade för avsikt att, efter sin faktiska separation, lämna Togo och flytta sin hemvist till Spanien, eftersom tjänster vid unionens delegationer, såsom den i Togo, söks frivilligt av tjänstemän och andra anställda som önskar göra det.
- 60 En i huvudsak analog bedömning är i förevarande fall nödvändig med avseende på svarandens eller den underhållsberättigades hemvist, i den mening som avses i artikel 3 a respektive artikel 3 b i förordning nr 4/2009, eftersom det, med förbehåll för den hänskjutande domstolens mer ingående prövning, inte finns något som tyder på att de berörda personerna har flyttat sin hemvist till Spanien.
- 61 Dessa överväganden påverkas inte av den spanska regeringens argument, som för övrigt endast har utvecklats i samband med tolkningen av förordning nr 2201/2003, att de aktuella makarna, genom sin ställning som kontraktsanställda vid unionens delegation i Togo, har diplomatstatus i detta tredjeland och därmed enligt artikel 31.1 i Wienkonventionen åtnjuter immunitet i de civilrättsliga domstolarna i den mottagande staten, vilket enligt den spanska regeringen bör leda till att domstolarna i den medlemsstat i där dessa kontraktsanställda inte åtnjuter sådan diplomatstatus, det vill säga i förevarande fall Spanien, erkänns som behöriga med stöd av artikel 40 i civillagen.
- 62 Även om detta påstående är korrekt har det ingen betydelse för tolkningen av begreppet ”hemvist”, i den mening som avses i artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003 och artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009, eftersom den domstol vid vilken talan väcks enligt dessa bestämmelser endast kan erkänna sin behörighet om makarna gemensamt eller var för sig, och/eller deras barn – de sistnämnda i egenskap av underhållsberättigade vid tillämpningen av artikel 3 b i förordning nr 4/2009 – har sin hemvist inom den medlemsstat där denna domstol är belägen och denna hemvist uppfyller de kriterier som anges i punkterna 44 och 53 i förevarande dom.

- 63 Den omständigheten att det inte föreligger någon sådan hemvist i den medlemsstat där den domstol är belägen vid vilken talan väckts räcker emellertid för att konstatera att den domstolen saknar behörighet enligt artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003 och artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009, oberoende av frågan huruvida makarna i det nationella målet och deras barn åtnjuter immunitet vid tvistemålsdomstolarna i detta tredjeland.
- 64 Det går inte att anföra ett motsatt argument med stöd av skäl 14 i förordning nr 2201/2003, som också åberopas av den spanska regeringen, av vilket det framgår att om den domstol som är behörig enligt denna förordning inte kan utöva sin behörighet på grund av att diplomatisk immunitet föreligger enligt internationell rätt, så ska behörigheten bestämmas i den medlemsstat där den berörda personen inte åtnjuter immunitet, i enlighet med den medlemsstatens lagstiftning.
- 65 Såsom kommissionen med rätta har gjort gällande avser detta skäl en situation där en domstol i en medlemsstat, trots att den är behörig enligt bestämmelserna i förordning nr 2201/2003, inte kan utöva denna behörighet på grund av diplomatisk immunitet. Det är utrett i målet vid den nationella domstolen att varken makarna eller deras barn åtnjuter diplomatisk immunitet i någon medlemsstat. Det framgår särskilt av artikel 11 a i protokollet om immunitet och privilegier att tjänstemän och övriga anställda i unionen åtnjuter immunitet mot rättsliga förfaranden endast beträffande sådana handlingar som de har utfört ”i sin tjänsteutövning”, det vill säga inom ramen för det uppdrag som anförtrots unionen (dom av den 30 november 2021, LR Generälprokuratūra, C-3/20, EU:C:2021:969, punkt 56 och där angiven rättspraxis). Av detta följer, såsom bekräftas av artikel 23 i tjänsteföreskrifterna, att en sådan immunitet mot domstolsprövning inte omfattar rättsliga förfaranden som rör privaträttsliga förhållanden, såsom ansökningar mellan makar i äktenskapsmål, föräldraansvar eller underhållsskyldighet avseende deras barn, vilka till sin natur inte avser deltagandet av en person som åtnjuter immunitet i utövandet av uppgifter för den unionsinstitution som han eller hon tillhör (se, för ett liknande resonemang, dom av den 11 juli 1968, Sayag och Zurich, 5/68, EU:C:1968:42, s. 585).
- 66 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 3.1 a i förordning nr 2201/2003 och artikel 3 a och b i förordning nr 4/2009 ska tolkas så, att de berörda makarnas ställning – såsom kontraktsanställda vid unionen med tjänstgöring vid en av unionens delegationer i ett tredjeland och som påstås åtnjuta diplomatstatus i detta tredjeland – inte kan vara en avgörande faktor vid fastställandet av hemvist, i den mening som avses i dessa bestämmelser.

Den andra frågan

- 67 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra frågan för att få klarhet i, för det fall fastställandet av makarnas hemvist beror på deras ställning som kontraktsanställda vid unionen med tjänstgöring vid en av unionens delegationer i tredjeland, vilken inverkan denna situation har på fastställandet av de minderåriga barnens hemvist, i den mening som avses i artikel 8 i förordning nr 2201/2003.
- 68 Med hänsyn till svaret på den första frågan saknas anledning att besvara den andra frågan.

Den tredje frågan

- 69 Den hänskjutande domstolen har ställt den tredje frågan för att få klarhet i huruvida artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003 ska tolkas så, att det vid fastställandet av ett barns hemvist är nödvändigt att beakta den anknytning som utgörs av moderns medborgarskap och hennes bosättning, före äktenskapets ingående, i den medlemsstat där talan om föräldraansvar väckts, eller den omständigheten att de minderåriga barnen är födda i denna medlemsstat och är medborgare i denna stat.
- 70 Enligt artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003 ska frågan huruvida en domstol i en medlemsstat är behörig i mål om föräldraansvar för ett barn fastställas på grundval av barnets hemvist vid den tidpunkt då talan väcks.
- 71 Domstolen har vid upprepade tillfällen slagit fast att barnets hemvist är ett självständigt begrepp i unionsrätten, som ska tolkas mot bakgrund av bestämmelsernas sammanhang och de mål som eftersträvas med förordning nr 2201/2003, bland annat det mål som framgår av skäl 12 i samma förordning, enligt vilket de behörighetsregler som fastställs i förordningen är utformade med hänsyn till barnets bästa och, i synnerhet, till kriteriet om närhet (dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 72 Enligt domstolens praxis ska barnets hemvist fastställas på grundval av samtliga faktiska omständigheter i det enskilda fallet. Härvidlag ska hänsyn tas inte bara till barnets fysiska närvaro i en medlemsstat, utan även till andra omständigheter som kan visa att denna närvaro på intet sätt är tillfällig eller sporadisk och att barnets hemvist avspeglar att barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och familjehänseende (dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 41 och där angiven rättspraxis), vilket motsvarar den plats som faktiskt utgör centrum för barnets liv (dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 42).
- 73 Bland dessa omständigheter ingår vistelsens varaktighet och regelbundenhet, villkoren för och skälen till vistelsen i en medlemsstat samt barnets nationalitet, varvid de omständigheter som är relevanta varierar beroende på det berörda barnets ålder (dom av den 8 juni 2017, OL, C-111/17 PPU, EU:C:2017:436, punkt 44 och där angiven rättspraxis). Även platsen och förutsättningarna för barnets skolgång samt dess familjeförhållanden och sociala band i den berörda medlemsstaten är relevanta (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 43).
- 74 När det gäller föräldrarnas avsikt att bosätta sig med barnet på en viss plats har domstolen erkänt att denna avsikt också kan beaktas när den kommer till uttryck genom vissa konkreta åtgärder, såsom förvärv eller hyra av en bostad i den berörda medlemsstaten (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 46 och där angiven rättspraxis).
- 75 Av detta följer, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 72 i sitt förslag till avgörande, att fastställandet av ett barns hemvist i en viss medlemsstat, i den mening som avses i artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003, åtminstone kräver att det berörda barnet är fysiskt närvarande i den medlemsstaten och att de ytterligare omständigheter som kan beaktas visar att denna närvaro på intet sätt är tillfällig eller sporadisk och att den avspeglar att barnet i viss utsträckning är integrerat i socialt hänseende och familjehänseende.

- 76 Vad avser fastställandet av minderåriga barns hemvist, i den mening som avses i artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003, kan såvitt avser det nationella målet den anknytning som utgörs av deras moders medborgarskap samt hennes hemvist i Spanien före äktenskapet och barnens födelse, vilka saknar relevans i detta sammanhang, följaktligen inte beaktas.
- 77 Däremot kan det spanska medborgarskapet för de minderåriga barn som är i fråga i målet vid den nationella domstolen och den omständigheten att barnen är födda i Spanien utgöra relevanta omständigheter, dock utan att vara avgörande. Det faktum att ett barn har sitt ursprung i en medlemsstat och delar den statens kultur med en av sina föräldrar är dock inte avgörande för att fastställa var barnet har sin hemvist (se, för ett liknande resonemang, dom av den 28 juni 2018, HR, C-512/17, EU:C:2018:513, punkt 52). Detta gäller i än högre grad när det, såsom i det nationella målet, inte finns någon omständighet som visar att de berörda barnen är fysiskt närvarande, och inte bara temporärt, i den medlemsstat där talan väckts och att de med hänsyn till deras ålder, i viss utsträckning har integrerats där, särskilt i en miljö som omfattar skola, socialt sammanhang och familj.
- 78 Den tredje frågan ska således besvaras enligt följande. Artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003 ska tolkas så, att vid fastställandet av ett barns hemvist saknar den anknytning som utgörs av moderns medborgarskap och hennes bosättning, före äktenskapets ingående, i den medlemsstat där talan om föräldraansvar väckts relevans, medan det inte utgör en tillräcklig omständighet att de minderåriga barnen är födda i denna medlemsstat och är medborgare i denna stat.

Den fjärde frågan

- 79 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida artiklarna 7 och 14 i förordning nr 2201/2003 – för det fall ingen domstol i en medlemsstat är behörig att pröva en ansökan om upplösning av äktenskapet med stöd av artiklarna 3–5 i förordning nr 2201/2003, respektive en ansökan om föräldraansvar enligt artiklarna 8–13 i förordningen – ska tolkas så, att den omständigheten att svaranden i det nationella målet är medborgare i en annan medlemsstat än den där talan väckts utgör hinder för att tillämpa bestämmelserna om behörighet i övriga fall som föreskrivs i artiklarna 7 och 14 för att fastställa denna domstols behörighet.
- 80 Det ska inledningsvis påpekas att medan artikel 7 i förordning nr 2201/2003, med rubriken ”Behörighet i övriga fall”, ingår i avsnitt 1 i kapitel II i förordningen, med rubriken ”Äktenskapsskillnad, hemskillnad och annullering av äktenskap”, ingår artikel 14 i förordningen, som också har rubriken ”Behörighet i övriga fall”, bland bestämmelserna om ”Föräldraansvar” i avsnitt 2 i samma kapitel. Av detta följer att eftersom artiklarna 7 och 14 i förordning nr 2201/2003 avser behörighet i övriga fall i frågor om äktenskapsskillnad respektive behörighet i övriga fall i mål om föräldraansvar för barn, ska dessa båda behörighetssystem prövas i tur och ordning.
- 81 Vad för det första gäller behörigheten i övriga fall i frågor om äktenskapsskillnad, framgår det av lydelsen i artikel 7.1 i förordning nr 2201/2003 att det endast är när det inte finns någon behörig domstol i en medlemsstat enligt artiklarna 3–5 i denna förordning som behörigheten i varje medlemsstat bestäms i enlighet med nationell rätt.

- 82 Även om, såsom generaladvokaten har påpekat i punkt 81 i sitt förslag till avgörande, denna bestämmelse, betraktad för sig, tycks göra det möjligt för makar som inte har hemvist i en medlemsstat och som har olika nationalitet att förfoga över en subsidiär domstol på grundval av nationella behörighetsregler, ska dock tillämpningsområdet för denna bestämmelse tolkas med beaktande av artikel 6 i förordning nr 2201/2003.
- 83 I artikel 6 i förordningen, som har rubriken ”Exklusiv behörighet enligt artiklarna 3, 4 och 5”, föreskrivs att ”[t]alan mot en make som ... har hemvist inom en medlemsstats territorium, eller... är medborgare i en medlemsstat ... får väckas vid domstol i en annan medlemsstat endast i enlighet med artiklarna 3, 4 och 5”.
- 84 Av artikel 6 i förordning nr 2201/2003 följer att med hänsyn till att den behörighet som föreskrivs i artiklarna 3-5 i förordning nr 2201/2003 är exklusiv, får talan mot en svarande som har hemvist inom en medlemsstats territorium eller som är medborgare i en medlemsstat väckas vid en annan medlemsstats domstolar endast i enlighet med dessa bestämmelser, och således inte i enlighet med nationella behörighetsregler (dom av den 29 november 2007, Sundelind Lopez, C-68/07, EU:C:2007:740, punkt 22).
- 85 Av detta följer att när en domstol i en medlemsstat inte är behörig att pröva en ansökan om äktenskapsskillnad på grundval av artiklarna 3–5 i förordning nr 2201/2003, utgör artikel 6 i denna förordning hinder för denna domstol att med stöd av artikel 7.1 i denna förordning fastställa sin behörighet enligt de regler om behörighet i övriga fall som föreskrivs i nationell rätt när svaranden är medborgare i en annan medlemsstat än den där nämnda domstol är belägen.
- 86 I förevarande fall är den make som är svaranden i målet om äktenskapsskillnad vid de spanska domstolarna portugisisk medborgare, och ingen av de aktuella makarna, såvitt framgår av de uppgifter som den nationella domstolen har lämnat och med förbehåll för att denna domstols närmare prövning, har hemvist inom en medlemsstats territorium, särskilt inte i den medlemsstat där dessa domstolar är belägna. Om den nationella domstolen inte kan fastställa sin behörighet att pröva en sådan talan med stöd av artiklarna 3–5 i förordning nr 2201/2003, ger artikel 7.1 i denna förordning den följaktligen inte rätt att grunda sin behörighet på reglerna om behörighet i övriga fall i nationell rätt, eftersom artikel 6 b i nämnda förordning utgör hinder för att väcka talan mot den aktuella svaranden vid denna domstol, eftersom han är medborgare i en annan medlemsstat än den där denna domstol är belägen.
- 87 Det ska tilläggas att denna tolkning, såsom kommissionen har påpekat i sitt skriftliga yttrande, inte innebär att den make som ansöker om äktenskapsskillnad skulle fräntas möjligheten att väcka talan vid domstolarna i den medlemsstat där svaranden är medborgare, om inte någon annan domstol utpekas enligt artiklarna 3–5 i förordning nr 2201/2003. I ett sådant fall utgör nämligen artikel 6 b i förordningen inte hinder för att domstolarna i den medlemsstat där svaranden är medborgare är behöriga att pröva ansökan om äktenskapsskillnad, med tillämpning av de nationella behörighetsreglerna i denna medlemsstat.
- 88 Vad för det andra gäller behörigheten i övriga fall i mål om föräldraansvar ska det erinras om att enligt artikel 14 i förordning nr 2201/2003 ska behörigheten i varje medlemsstat bestämmas enligt den statens lag, om ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt artiklarna 8–13 i förordningen.

- 89 Det ska härvidlag påpekas att den omständigheten att ett mål som har anhängiggjorts vid en domstol i en medlemsstat inte kan omfattas av tillämpningsområdet för artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003 om barnet inte har hemvist i nämnda medlemsstat inte nödvändigtvis utesluter att den domstolen kan vara behörig att döma i målet på någon annan grund.
- 90 Om den tolkning som domstolen redogjort för i punkterna 70–78 i förevarande dom, nämligen att barnets fysiska närvaro i en medlemsstat utgör en förutsättning för att barnet ska kunna anses ha sin hemvist där, i förevarande fall leder till att det inte är möjligt att utse en domstol i en medlemsstat som behörig enligt bestämmelserna i förordning nr 2201/2003 om föräldraansvar, har varje medlemsstat dock möjlighet att i enlighet med artikel 14 i förordningen ge sina egna domstolar behörighet med stöd av nationell rätt och med avsteg från det närhetskriterium som förordningens bestämmelser grundar sig på (se, för ett liknande resonemang, dom av den 17 oktober 2018, UD, C-393/18, EU:C:2018:835, punkt 57).
- 91 Artikel 14 i förordning nr 2201/2003 utgör således inte hinder för att den domstol vid vilken talan väckts tillämpar nationella rättsregler för att fastställa sin behörighet, inbegripet, i förekommande fall, den behörighet som grundar sig på det berörda barnets nationalitet, även om fadern, som är svarande, är medborgare i en annan medlemsstat än den där den domstolen är belägen.
- 92 Mot bakgrund av dessa överväganden är det, i en sådan situation som den i det nationella målet, inte uteslutet, såsom generaladvokaten påpekade i punkt 95 i sitt förslag till avgörande, att den internationella behörigheten i frågor om äktenskapsskillnad, å ena sidan, och behörigheten i mål om föräldraansvar, å andra sidan, tillkommer domstolar i olika medlemsstater. Detta konstaterande skulle kunna leda till frågor om huruvida barnets bästa, vars iakttagande, i enlighet med skälen 12 och 33 i förordning nr 2201/2003, särskilt ska säkerställas genom bestämmelserna om domstols behörighet i mål om föräldraansvar, inte skulle kunna äventyras av denna uppdelning.
- 93 Såsom anges i skäl 5 i förordning nr 2201/2003 omfattar denna förordning, för att säkerställa att alla barn behandlas lika, alla avgöranden om föräldraansvar, inklusive åtgärder för att skydda barnet, oberoende av eventuella anknytningar till ett äktenskapsmål.
- 94 Även om, såsom generaladvokaten också påpekade i punkt 96 i sitt förslag till avgörande, förordning nr 2201/2003, bland annat genom artikel 12.3, gör det möjligt för makarna att undvika en sådan uppdelning av domstolar som angetts i punkt 92 i förevarande dom genom att godta behörigheten, vad gäller en ansökan om föräldraansvar, för den domstol som är behörig i skilsmäsofrågor, om denna behörighet är till barnets bästa, kvarstår det faktum att en sådan uppdelning, som utgör en del av systemet enligt denna förordning, inte nödvändigtvis är oförenlig med barnets bästa. Den berörda föräldern kan nämligen, med hänsyn till barnets bästa, vilja väcka en sådan talan vid andra domstolar, däribland domstolarna i den medlemsstat där han eller hon är medborgare. Sistnämnda val kan i synnerhet motiveras av att det är enklare att uttrycka sig på sitt modersmål och de eventuellt lägre kostnaderna för förfarandet (se, analogt, dom av den 5 september 2019, R (Domstols behörighet i fråga om föräldraansvar och underhållsskyldighet), C-468/18, EU:C:2019:666, punkterna 50 och 51).
- 95 Det bör tilläggas att det följer av artikel 12.4 i förordning nr 2201/2003 att när barnet har hemvist i tredjeland, som inte är avtalsslutande part i Haagkonventionen av den 19 oktober 1996 om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar

och åtgärder till skydd för barn, ska den behörighet som grundas på artikel 12 i samma förordning, och särskilt punkt 3 i denna artikel, anses vara i barnets intresse, särskilt när ett förfarande visar sig vara omöjligt i det berörda tredjelandet.

- 96 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den fjärde frågan besvaras enligt följande:
- För det fall att ingen domstol i en medlemsstat är behörig att pröva en ansökan om äktenskapsskillnad enligt artiklarna 3–5 i förordning nr 2201/2003, ska artikel 7 i förordningen, jämförd med artikel 6 i samma förordning, tolkas så, att den omständigheten att svaranden i det nationella målet är medborgare i en annan medlemsstat än den där talan väckts utgör hinder för att tillämpa bestämmelserna om behörighet i övriga fall som följer av artikel 7 för att fastställa denna domstols behörighet, utan att det emellertid hindrar att domstolarna i den medlemsstat där svaranden är medborgare är behöriga att pröva en sådan ansökan enligt den sistnämnda medlemsstatens nationella behörighetsregler.
 - Om ingen domstol i en medlemsstat är behörig att pröva en talan om föräldraansvar enligt artiklarna 8–13 i förordning nr 2201/2003, ska artikel 14 i denna förordning tolkas så, att den omständigheten att svaranden i det nationella målet är medborgare i en annan medlemsstat än den i vilken talan väckts inte utgör hinder för tillämpningen av bestämmelsen om behörighet i övriga fall enligt nämnda artikel 14.

Den femte frågan

- 97 Den hänskjutande domstolen har ställt den femte frågan för att få klarhet i under vilka förutsättningar en behörighet som i undantagsfall grundar sig på *forum necessitatis*, som avses i artikel 7 i förordning nr 4/2009, skulle kunna fastställas, för det fall att alla parter i målet om underhållsskyldighet inte har sin hemvist i en medlemsstat. Den hänskjutande domstolen vill särskilt få klarhet i dels vilka förutsättningar som ska vara uppfyllda för att det ska anses vara fråga om ett förfarande som inte rimligen kan inledas eller genomföras i ett tredjeland till vilket målet har en nära anknytning och huruvida den part som åberopar artikel 7 är skyldig att visa att han eller hon utan framgång har inlett eller försökt inleda ett sådant förfarande vid domstolarna i detta tredjeland, dels om det är det möjligt att åberopa en av parternas nationalitet för att mål ska anses ha tillräcklig anknytning till den medlemsstat där talan väckts.
- 98 I artikel 7 första stycket i förordning nr 4/2009 föreskrivs att om ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt artiklarna 3–6 i förordningen, kan domstolarna i en medlemsstat, i undantagsfall, uppta tvisten om ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras eller visar sig vara omöjligt i en tredjestat till vilken tvisten har nära anknytning. Enligt det andra stycket i denna artikel måste tvisten ha tillräcklig anknytning till den medlemsstat i vilken talan väckts.
- 99 I artikel 7 i förordning nr 4/2009 uppställs således fyra kumulativa villkor som måste vara uppfyllda för att en domstol i en medlemsstat vid vilken en talan om underhållsskyldighet har väckts undantagsvis ska kunna förklara sig behörig i kraft av nödvändighet (*forum necessitatis*). För det första ska den domstolen konstatera att ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt artiklarna 3–6 i förordning nr 4/2009. För det andra måste den tvist som anhängiggjorts vid den ha en nära anknytning till ett tredjeland. För det tredje kan förfarandet i fråga inte rimligen inledas eller genomföras i detta tredjeland eller visar sig vara omöjligt där. För det fjärde ska tvisten även ha en tillräcklig anknytning till den medlemsstat där talan väckts.

- 100 Det ankommer på den hänskjutande domstolen att först pröva huruvida samtliga dessa villkor är uppfyllda innan den, i förekommande fall, kan åberopa den behörighet som ges i artikel 7 i förordning nr 4/2009. Med beaktande av de uppgifter som den hänskjutande domstolen har lämnat vill EU-domstolen dock lämna följande preciseringar för vart och ett av dessa villkor.
- 101 Vad för det första gäller frågan huruvida det första villkoret som nämns i punkt 99 ovan är uppfyllt, är det inte tillräckligt att den domstol vid vilken talan väckts konstaterar att den enligt artiklarna 3–6 i förordning nr 4/2009 saknar egen behörighet, utan det krävs även att den, bland annat när talan väckts vid flera domstolar, försäkras sig om att ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt dessa artiklar. Den omständigheten, som den hänskjutande domstolen har nämnt som förutsättning för den femte frågan, att svaranden eller den/de underhållsberättigade har sin hemvist i ett tredjeland, det vill säga att de inte uppfyller kriterierna i artikel 3 a respektive b i förordning nr 4/2009, är således inte tillräcklig för att det ska kunna konstateras att ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt artiklarna 3–6 i denna förordning, i den mening som avses i artikel 7 i den förordningen. Det ankommer följaktligen på den hänskjutande domstolen att pröva huruvida den och domstolarna i andra medlemsstater saknar behörighet att pröva talan med stöd av de behörighetsgrunder som anges i artikel 3 c eller d eller artiklarna 4–6 i förordningen.
- 102 När det gäller artikel 3 c och d i förordning nr 4/2009, ger denna bestämmelse behörighet antingen till den domstol som enligt domstolslandets lag är behörig att pröva en talan i huvudsaken om någons rättsliga status, om frågan om underhåll har samband med den talan eller den domstol som enligt sin egen lag är behörig att pröva en talan om föräldraansvar om frågan om underhåll har samband med denna talan, såvida inte behörigheten endast grundar sig på den ena partens medborgarskap.
- 103 Om den hänskjutande domstolen i förevarande fall, såsom framgår av punkterna 86–92 i förevarande dom, inte var behörig att pröva ansökan om äktenskapsskillnad, men skulle kunna vara behörig enligt regeln om behörighet i övriga fall i artikel 14 i förordning nr 2201/2003 att pröva talan om föräldraansvar på grundval av bestämmelser i nationell rätt som grundar sig på kärandens medborgarskap, ska den hänskjutande domstolen avgöra huruvida den på grund av denna omständighet och med beaktande av artikel 3 d i förordning nr 4/2009 är behörig att pröva talan om underhåll för barnen.
- 104 När det gäller de behörighetsgrunder som anges i artiklarna 4 och 5 i förordning nr 4/2009 ska det, även om det inte finns några uppgifter i handlingarna i målet som tyder på att de skulle vara tillämpliga i det nationella målet, dock framhållas dels att valet av behörig domstol enligt artikel 4 i förordningen, som föreskrivs i punkt 3 i denna artikel, under alla omständigheter är uteslutet när det gäller tvister om underhållsskyldighet avseende ett barn som är yngre än arton år, dels vad gäller den behörighet som grundar sig på artikel 5 i denna förordning, att det inte framgår av handlingarna i målet att svaranden i det nationella målet har inställt sig frivilligt av en annan anledning än att bestrida behörigheten för domstolen i en medlemsstat där talan väckts. Det förefaller däremot inte uteslutet att domstolarna i Portugal i förekommande fall kan grunda sin behörighet på artikel 6 i samma förordning, med hänsyn till faderns och barnens gemensamma portugisiska medborgarskap, om barnen är parter i målet om underhåll, i egenskap av berättigade till sådant underhåll, vilket det emellertid ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.

- 105 Vad för det andra gäller det villkor som uppställs i artikel 7 i förordning nr 4/2009, nämligen att den tvist som anhängiggjorts vid den berörda domstolen har en nära anknytning till en tredjestat, ska det påpekas att förordningen inte innehåller några uppgifter om de omständigheter som gör det möjligt att fastställa att det föreligger en sådan nära anknytning. Med hänsyn till de behörighetskriterier som ligger till grund för förordningen, särskilt kriteriet om hemvist, måste den domstol vid vilken talan väckts emellertid kunna konstatera att det finns en sådan nära anknytning när det av omständigheterna i det enskilda fallet – vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva – framgår att samtliga parter i tvisten har hemvist i det berörda tredjelandet. Oberoende av de kriterier som ligger till grund för behörigheten i fråga om underhållsskyldighet i detta tredjeland, i synnerhet när det rör sig om en stat som inte är part i Haagkonventionen av den 23 november 2007 om internationell indrivning av underhåll till barn och andra familjemedlemmar, är det nämligen i princip rimligt att, med beaktande av närhetskriteriet, anse att domstolarna i den stat där det underåriga barnet, som är underhållsberättigat, och den underhållsskyldige har sin hemvist är bäst lämpade att bedöma barnets behov med hänsyn till den miljö, särskilt den sociala och familjemässiga miljön, i vilken barnet lever och kommer att leva.
- 106 För att en domstol i en medlemsstat vid vilken talan väckts undantagsvis ska kunna utöva den behörighet som följer av artikel 7 i förordning nr 4/2009, krävs det även att förfarandet i fråga inte rimligen kan inledas eller genomföras eller att det visar sig omöjligt vid domstolarna i det berörda tredjelandet.
- 107 Även om skäl 16 i denna förordning nämner inbördeskrig som ett exempel på när förfarandet i den berörda tredjestaten visar sig omöjligt, vilket illustrerar undantagskaraktären på de fall där behörighet på grundval av *forum necessitatis* kan utövas, ska det framhållas att det i denna förordning inte anges några omständigheter under vilka domstolen i en medlemsstat där talan väckts skulle kunna finna att förfarandet om underhållsskyldighet rimligen inte kan inledas eller genomföras vid domstolarna i det berörda tredjelandet. Det framgår emellertid av samma skäl 16 att det är "[f]ör att i synnerhet råda bot på situationer där rättsvägran föreligger" som det har införts ett *forum necessitatis*, varvid detta forum gör det möjligt för en domstol i en medlemsstat att i undantagsfall pröva en talan som har nära anknytning till en tredjestat "när sökanden inte rimligen kan förväntas inleda eller genomföra ett förfarande" i denna tredjestat.
- 108 Det framgår således av dessa preciseringar att domstolen i en medlemsstat, för att i förekommande fall kunna fastställa sin behörighet enligt artikel 7 i förordning nr 4/2009, inte kan kräva att den som yrkar underhållsbidrag visar att han eller hon utan framgång har inlett eller försökt inleda det aktuella förfarandet vid domstolarna i det berörda tredjelandet. Det räcker således att en domstol i en medlemsstat vid vilken talan har väckts, mot bakgrund av samtliga faktiska och rättsliga omständigheter i fallet, kan försäkra sig om att hindren i det berörda tredjelandet är sådana att det inte vore rimligt att kräva att käranden ska väcka talan om underhållsbidrag vid domstolarna i detta tredjeland.
- 109 Såsom generaladvokaten påpekade i punkt 126 i sitt förslag till avgörande skulle det strida mot syftet med förordning nr 4/2009, vilket särskilt, i enlighet med den rättspraxis som det erinrats om i punkt 48 i förevarande dom, är att skydda den underhållsberättigade och främja en god rättskipning, att kräva att en sådan kärande försöker inleda ett förfarande vid domstolarna i det berörda tredjelandet enbart för att visa att regeln om *forum necessitatis* är tillämplig. Detta gäller i ännu högre grad när den underhållsberättigade är ett barn, eftersom barnets bästa måste vara vägledande vid tolkningen och tillämpningen av förordning nr 4/2009 och eftersom artikel 24.2 i

stadgan utgör en överordnad princip vid alla åtgärder som rör barn, oavsett om de vidtas av offentliga myndigheter eller privata institutioner (se, för ett liknande resonemang, dom av den 16 juli 2015, A, C-184/14, EU:C:2015:479, punkt 46).

- 110 Det framgår vidare av dessa preciseringar att eftersom syftet med den behörighet som grundar sig på *forum necessitatis*, såsom anges i skäl 16 i förordning nr 4/2009, är att ”i synnerhet” råda bot på situationer där rättsvägran föreligger, är det i princip motiverat att den domstol i en medlemsstat vid vilken talan väckts kan åberopa denna behörighet i undantagsfall, med förbehåll för en noggrann bedömning av de processuella förutsättningarna i det berörda tredjelandet, när tillgången till rättslig prövning i detta tredjeland i rättsligt eller faktiskt hänseende hindras, särskilt genom tillämpning av processuella villkor som är diskriminerande eller strider mot de grundläggande garantierna för en rättvis rättegång.
- 111 För det fjärde måste den aktuella tvisten ha ”tillräcklig anknytning” till den medlemsstat i vilken talan väckts. För att besvara den hänskjutande domstolens tvivel räcker det att påpeka att det i skäl 16 i förordning nr 4/2009 anges att en sådan anknytning kan föreligga bland annat genom den ena partens medborgarskap.
- 112 Mot bakgrund av dessa preciseringar och de omständigheter som anförts av modern till de underåriga barn som är berörda i det nationella målet, ankommer det på den hänskjutande domstolen att avgöra huruvida denna domstol kan grunda sig på artikel 7 i förordning nr 4/2009 för att pröva MPA:s talan om underhåll för sina barn. Den hänskjutande domstolen kan i detta avseende förklara sig behörig för att undanröja risken för rättsvägran, men den kan inte enbart grunda sig på allmänna omständigheter avseende brister i domstolsväsendet i det berörda tredjelandet utan att analysera vilka följder dessa omständigheter skulle kunna få i det aktuella fallet.
- 113 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den femte frågan besvaras så, att artikel 7 i förordning nr 4/2009 ska tolkas på följande sätt:
- om samtliga parter i en tvist om underhållsskyldighet inte har hemvist i en medlemsstat, kan behörighet i undantagsfall grundas på *forum necessitatis*, i den mening som avses i nämnda artikel 7, om ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt artiklarna 3–6 i förordningen, om förfarandet inte rimligen kan inledas eller genomföras i det tredjeland till vilket tvisten har nära anknytning, eller om det visar sig vara omöjligt i det landet, och om tvisten har tillräcklig anknytning till den medlemsstaten i vilken talan väckts,
 - för att det i undantagsfall ska anses att ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras i ett tredjeland, krävs det, efter en bedömning av de omständigheter som har anförts i varje enskilt fall, att tillgången till rättslig prövning i detta tredjeland, i rättsligt eller faktiskt hänseende, hindras, bland annat genom tillämpning av processuella villkor som är diskriminerande eller som strider mot de grundläggande garantierna för en rättvis rättegång, utan att det krävs att den part som åberopar nämnda artikel 7 måste visa att han eller hon utan framgång har inlett eller försökt inleda ett sådant förfarande vid domstolarna i detta tredjeland, och
 - för att en tvist ska anses ha tillräcklig anknytning till den medlemsstat i vilken talan väckts, är det möjligt att grunda sig på den ena partens medborgarskap.

Den sjätte frågan

- 114 Den hänskjutande domstolen har ställt den sjätte frågan för att få klarhet i huruvida artikel 47 i stadgan ska tolkas så, att den utgör hinder för att tillämpa bestämmelserna i förordningarna nr 2201/2003 och nr 4/2009 för det fall någon behörig medlemsstat inte utses, och detta trots att de berörda makarna har nära anknytning till vissa medlemsstater på grund av deras medborgarskap och tidigare bosättning.
- 115 Såsom framgår av bland annat punkterna 87–92 och 98–113 i förevarande dom, och såsom kommissionen har påpekat i sitt skriftliga yttrande, ska domstolarna i åtminstone en medlemsstat vara behöriga att pröva mål om äktenskapsskillnad, föräldraansvar och underhållsskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i förordning nr 2201/2003 och förordning nr 4/2009, särskilt artiklarna 7 och 14 i förordning nr 2201/2003 och artikel 7 i förordning nr 4/2009, genom vilka det inrättas mekanismer som gör det möjligt att utse en behörig domstol när ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt andra bestämmelser i dessa förordningar.
- 116 Eftersom den sjätte frågan är hypotetisk, behöver den, såsom kommissionen har påpekat, följaktligen inte besvaras.

Rättegångskostnader

- 117 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (tredje avdelningen) följande:

- 1) Artikel 3.1 a i rådets förordning (EG) nr 2201/2003 av den 27 november 2003 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar i äktenskapsmål och mål om föräldraansvar samt om upphävande av förordning (EG) nr 1347/2000 och artikel 3 a och b i rådets förordning (EG) nr 4/2009 av den 18 december 2008 om domstols behörighet, tillämplig lag, erkännande och verkställighet av domar samt samarbete i fråga om underhållsskyldighet ska tolkas så, att de berörda makarnas ställning – såsom kontraktsanställda vid unionen med tjänstgöring vid en av unionens delegationer i ett tredjeland och som påstås åtnjuta diplomatstatus i detta tredjeland – inte kan vara en avgörande faktor vid fastställandet av hemvist, i den mening som avses i dessa bestämmelser.**
- 2) Artikel 8.1 i förordning nr 2201/2003 ska tolkas så, att vid fastställandet av ett barns hemvist saknar den anknytning som utgörs av moderns medborgarskap och hennes bosättning, före äktenskapets ingående, i den medlemsstat där talan om föräldraansvar väckts relevans, medan det inte utgör en tillräcklig omständighet att de minderåriga barnen är födda i denna medlemsstat och är medborgare i denna stat.**

3) För det fall ingen domstol i en medlemsstat är behörig att pröva en ansökan om äktenskapsskillnad enligt artiklarna 3–5 i förordning nr 2201/2003, ska artikel 7 i förordningen, jämförd med artikel 6 i samma förordning, tolkas så, att den omständigheten att svaranden i det nationella målet är medborgare i en annan medlemsstat än den där talan väckts utgör hinder för att tillämpa bestämmelserna om behörighet i övriga fall som följer av artikel 7 för att fastställa denna domstols behörighet, utan att det emellertid hindrar att domstolarna i den medlemsstat där svaranden är medborgare är behöriga att pröva en sådan ansökan enligt den sistnämnda medlemsstatens nationella behörighetsregler.

Om ingen domstol i en medlemsstat är behörig att pröva en talan om föräldraansvar enligt artiklarna 8–13 i förordning nr 2201/2003, ska artikel 14 i denna förordning tolkas så, att den omständigheten att svaranden i det nationella målet är medborgare i en annan medlemsstat än den i vilken talan väckts inte utgör hinder för tillämpningen av bestämmelsen om behörighet i övriga fall enligt nämnda artikel 14.

4) Artikel 7 i förordning nr 4/2009 ska tolkas på följande sätt:

- om samtliga parter i en tvist om underhållsskyldighet inte har hemvist i en medlemsstat, kan behörighet i undantagsfall grundas på *forum necessitatis*, i den mening som avses i nämnda artikel 7, om ingen domstol i en medlemsstat är behörig enligt artiklarna 3–6 i förordningen, om förfarandet inte rimligen kan inledas eller genomföras i det tredjeland till vilket tvisten har nära anknytning, eller om det visar sig vara omöjligt i det landet, och om tvisten har tillräcklig anknytning till den medlemsstaten i vilken talan väckts,
- för att det i undantagsfall ska anses att ett förfarande inte rimligen kan inledas eller genomföras i ett tredjeland, krävs det, efter en bedömning av de omständigheter som har anförts i varje enskilt fall, att tillgången till rättslig prövning i detta tredjeland, i rättsligt eller faktiskt hänseende, hindras, bland annat genom tillämpning av processuella villkor som är diskriminerande eller som strider mot de grundläggande garantierna för en rättvis rättegång, utan att det krävs att den part som åberopar nämnda artikel 7 måste visa att han eller hon utan framgång har inlett eller försökt inleda ett sådant förfarande vid domstolarna i detta tredjeland, och
- för att en tvist ska anses ha tillräcklig anknytning till den medlemsstat i vilken talan väckts, är det möjligt att grunda sig på den ena partens medborgarskap.

Underskrifter